

Sayın Nihat Ergün'ün inanç ve bilim hakkında yakınlarda söylediklerinde yanlış diye nitelendirilebilecek bir husus yok. Fakat kendisi herhangi bir vatandaş değil, Türkiye'nin bilim politikasının baş sorumlusu olduğu için bizi görüşleri hakkında daha detaylı şekilde aydınlatmasını beklemek hakkımız.

Bakan, bilimde mutlak inancın yeri olmadığına haklı. Fizikten bir örnek: 1956 yılına kadar Doğa kanunlarının sol ile sağ arasında ayırım yapmadığı, bir ayna simetrisine uydukları sorgulanmadan kabul ediliyordu. Bir dizi deney bunun doğruluğu hakkında şüphelere yol açtı. T.D. Lee ve C.N. Yang bütün verileri inceleyince bu varsayımın temelsiz görüldüğünü belirttiler ve yeni deneyler önerdiler; bunlar da Doğa'nın ayna simetrisini nadiren de olsa ihlâl ettiğini gösterdi; Lee ve Yang da Nobel aldılar. Önemli olan, bilimsel yaklaşımın "teorik akıl yürütme-deneyle karşılaştırma-sorgulama-gerekirse teoriyi verilere göre değiştirme" yönteminin bizi Doğa hakkında yeni ve daha derin bilgilere ulaştırabilmesiydi.

"İnanç" deyince Bakanın sadece İslâm inancını mı, yoksa diğer tek Tanrılı dinler veya hatta Hinduizm gibi çok Tanrılı inanç sistemlerini de mi düşündüğü açık değil. Ama aynen dediği gibi, bunların hepsinde bir takım dinî önermelerin bilimden farklı olarak mutlak ve değişmez kabul edildikleri ortak bir tutum var, o yüzden Bakanın hangi inancı kastettiği bu tartışma için önemli değil. Teolog olmasak bile, bütün inançları herhalde iki sınıfa ayırabiliriz:

1) Deney, gözlem ve normal bir mantık silsilesi ile **çelişmeyenler**. Bu kategoride ölümden sonra hayat, bazı davranışların günah kabul edilmesi (Yahudilik ve İslâm'da domuz, Hindularda et yemek) gibi örnekler verebiliriz. İnsan öldürmemek gibi bir ölçüde din temelli ahlâki inançlar da bu kategoride sayılabilir. Bunlar bilimin metotları ile ne doğrulanabilir, ne de yanlışlanabilir. Böyle yönlerden tamamen inançlı bir kimyacı, fizikçi, jeolog veya biyolog hiçbir çelişki yaşamadan bilimsel kariyerini sürdürebilir.

2) Kutsal kitaplardaki şekilleriyle doğru harfiyen kabul edilirse fen bilimlerinden elde edilen bilgilerle **çelişenler**. Örnek: Katolik kilisesinin bir zamanki iddialarının aksine, dünyanın evrenin merkezi olmadığını gösteren 400 yıllık astronomik verilere her gün yenileri ekleniyor. Birkaç milyar yıllık fosil kökenli veri, 100,000 küsur yıllık hominid ve insan kalıntıları, DNA analizleri ve dünyanın jeolojik tarihi bir araya gelince ortaya çıkan tablo, bütün türlerin, ve bu arada insanların şu andaki şekilleriyle 5-10,000 yıl önce yaratılmış olamayacaklarını, bir evrim sürecinin sonuçları olduğunu gösteriyor.

Burada evrim ile ilgili bir parantez açalım: Katolik kilisesi buna tarihte itiraz etmemiş, ve bugün de itiraz etmiyor; İslâm dünyasında da Basralı alim al Cahiz (781-869 yılları arasında yaşamış) evrim teorisini ilk ortaya atanlardan. Bugün dünyada evrim karşıtlığı esasen ABD'deki belli evanjelist Protestan grupların gayretleri ile sürdürülüyor, hatta Türkiye'ye Vehbi Dinçerler'in bu gruplarla temasa geçmesi ile ithal edildiğini Amerikalı evanjelist yaratılışçılar kendileri açıklıyorlar⁽¹⁾. İslâm dünyasında ve Türkiye'de bundan önce yaygın bir evrim teorisi karşıtlığı yok.

Esas konumuza dönersek, bilimin ortaya koydukları ile dînî metinler arasında açık uyumsuzluklar varsa, profesyonel bir bilim insanı ne yapabilir? “Ne yapmalıdır” diye bir reçete vermeye kalkmak yerine, tarihten ve günümüzden örneklere bakarsak bunun tek ve kesin bir cevabı olmadığını görebiliriz. Meselâ Galilei gözlemlerle ve bunları doğal olarak açıklayan teorilerle güneş merkezli sisteme ulaşıyor ve bunu alaycı bir üslûpla savunuyor, sonunda canını zor kurtarıyor. Newton ise tam Galilei’nin öldüğü yıl doğuyor ve herhalde kısmen İngiltere’nin Protestanlığa geçmiş olması, kısmen de ilerlemiş gözlemler sayesinde Kopernik, Kepler ve Galilei’nin teorilerini mükemmel hale getirebiliyor ve neticelerini yayımlayabiliyor. Herkese açık yazılarında Tanrı’dan bahsettiğinde, onu bu ince matematik düzeni tasarlamış ve başlatmış, sonrasını kurduğu yasalara bırakmış üstün bir güç olarak tasvir ediyor (gizli yazılarında ise aslında Teslis’e inanmadığı, kendisini idama götürebilecek unitaryen doktrine bağlı olduğu anlaşılıyor!) Newton’un teorisini daha da ilerleten Laplace’ın kitabını okuyan Napoleon ona “eserinizde Tanrı’dan bahsetmemişsiniz” deyince Laplace “bu hipoteze ihtiyacım olmadı” cevabını veriyor. Bilim tarihçileri çoğunlukla bunun onun ateist olduğunu göstermediğini, sadece gök cisimlerinin hareketleri için doğaüstü etkilere gerek duymadığını belirtiyorlar. Bunu uzatmadan 19. yüzyılın önemli fizikçi (örneğin Michael Faraday) ve matematikçilerinin (örneğin Leonhard Euler) çoğunun kuvvetli dînî inançlar taşıdıklarını, fakat hiçbir zaman doğa olaylarını kutsal kitaplara göre yorumlamadıklarını söyleyelim.

Günümüze ve daha hassas olan yaratılış-evrim teorisi konularına gelirsek, bilimciler arasında bilim-din ilişkisi hakkında iki farklı tutum göze çarpıyor: (a) Biyolog Richard Dawkins ve fizikçi Steven Weinberg (Weinberg’ün Pakistanlı inançlı Müslüman Abdüssalam⁽²⁾ ile Nobel paylaştığını da kaydedelim) gibi kutsal kitapları kesinlikle reddedip, sadece bilimsel açıklamaları kabul edenler; (b) kendini açıkça inançlı olarak tanımlayan, fakat “akıllı tasarımı” tamamen bilim dışı sayanlar. İkinci grubun önemli örnekleri arasında A.B.D. National Institutes of Health ve Human Genome Project’in yöneticisi Francis Collins ve Dominiken papaz iken, kendisi de dindar bir evrim teorisyeni olan Theodosius Dobzhansky ile Columbia’da doktora yapan Fransisco Ayala (Ayala Amerikan Bilimler Akademisi için bu konuda bir metin hazırladı ve bu TÜBA tarafından çevrildi) sayılabilir. Kendilerini bir şekilde dindar addederken, bilimsel konularda dînî anlatımı bir kenara koyup araştırma alanlarında liderlik yapabilen sayılamayacak kadar çok bilim insanı var; aralarında sadece biyologlar değil, Martin Rees gibi astronomlar, Freeman Dyson gibi fizikçiler de bulunuyor. Çok ilginç bir başka örnekle bitirelim: Katolik bir Belçikalı papaz, hatta bir manastır yöneticisi (abbé) olan kozmolojist Georges Lemaître 1927’de (1922’de Alexander Friedmann’dan sonra, fakat bağımsız olarak) “Büyük patlama” teorisini ortaya koydu, fakat bunu tektanrılı dinlerin yaratılış anlatımına bağlamayı hiçbir zaman kabûl etmedi, ve hatta Papa XII’inci Pius’un bu yöndeki ısrarlarını kararlılıkla geri çevirdi.

Türkiye’de bazıları tersini iddia etse de, dünya bilim camiasında kutsal kitaplardaki yaratılışı ve akıllı tasarımı kabul eden hiçbir saygın bilim insanı, kurum veya bilimsel jurnal mevcut değil. Gene de bu bilim dışı görüşleri harfiyen savunanlardan oluşan son bir kategori de tabî ki var, buna da (c) diyelim. Bunlar bazen ABD’de 66 milyon yıl önce yok olmuş dinozorları Tevrat’ta 5-6000 yıl önce yaşadığı iddia edilen kişilerle bir

arada gösteren “müzeler” kurarak, bazen de politik manevralarla okul müfredatına “akıllı tasarım” iddialarını sokmaya çalışarak görüşlerini yaymaya çalışıyorlar. Müfredatla ilgili bütün girişimleri şimdiye kadar çeşitli mahkemelerde (bu arada Anayasa mahkemesince) durduruldu.

Bilimsel teoriler ve dînî inançlar arasındaki mantıksal ve tarihî ilişkileri böylece çok kısaca bir çerçeveye oturtuktan sonra, ilk sorumuza dönebiliriz. İnanç ve bilimi karşılaştıran Bilim Bakanımızın görüşleri acaba hangi kategoriye uymaktadır?

(1) The December 1992 issue of “Acts and Facts” (of the ICR) describes a “Creation Conference” in the October of that year in Turkey, featuring Duane Gish and John Morris, explaining how “Sometime in the mid 1980s, the Turkish Minister of Education, Mr. Vehbi Dinçerler [. . .] placed a call to ICR. [. . .] he wanted to eliminate the secular-based, evolution-only teaching dominant in their schools and replace it with a curriculum teaching the two models[.] As a result, several ICR books which dealt with the *scientific* (not Biblical) evidence for creation were translated into Turkish and distributed to all Turkey’s public school teachers.”

Tercüme: ICR'ın (Yaratılışçı Araştırma Enstitüsü) "Eylemler ve gerçekler" dergisinin Aralık 1992 sayısı Ekim ayında Türkiye'de yapılan ve Duane Gish ile John Morris'in katıldığı bir konferanstan şu şekilde bahsediliyor: “1980'lerin ortalarında Türkiye Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler [...] ICR'ı aradı [...] ve okullarda hakim olan laik temelli, sırf evrime dayanan eğitimi ortadan kaldırıp, yerine iki modelin öğretildiği bir müfredat koymak istediğini söyledi. Bunun neticesinde bazı ICR kitapları (ki bunlar yaratılış hakkında dinsel değil, bilimsel kanıtlar sunanlardı) Türkçeye çevrildi ve Türkiye'nin bütün devlet okullarına dağıtıldı.”

(2) Burada Abdüssalam'ın bağlı olduğu Ahmediye mezhebinin Pakistan parlamentosunun 1974'de aldığı bir kararla Müslüman değil, sapkın sayıldığını belirtelim.